

بررسی جذابیت‌های گردشگری و تأثیرات آن بر درآمد واشغال استان اصفهان

علیرضا اسماعیلیان*

در این مقاله علاوه بر معرفی جذابیت‌های گردشگری در استان که براساس آخرین اطلاعات و آمار موجود تهیه شده، قابلیت‌های این صنعت در استان مورد ارزیابی قرار گرفته است. از همه مهم‌تر، میزان اثرگذاری گردشگران خارجی وارد شده به استان بر میزان درآمد و اشتغال استان اصفهان با روش آماری مورد بررسی قرار می‌گیرد. با توجه به ابعاد وسیع گردشگری از نظر تنوع گردشگران و به‌منظور نتیجه‌گیری مطلوب در این تحقیق، منظور از گردشگر که اصطلاحاً توریست و جهانگرد هم به آن اطلاق می‌شود همان گردشگران خارجی وارد شده به استان اصفهان هستند، اگرچه گردشگران داخلی هم از اهمیت خاصی برخوردار بوده‌اند.

مقدمه

هدف از این پژوهش نه تنها معرفی قابلیت‌ها و جذابیت‌های گردشگری استان بلکه برآورد تأثیرات اقتصادی آن به تفکیک درآمدی و اشتغال‌زایی است.

به این منظور، ضمن بهره‌گیری از داده‌های منتشره از سوی نهادهای بین‌المللی و داخلی مرتبط با این موضوع، اطلاعات جزئی‌تر مربوط به این صنعت در استان اصفهان طی یک مطالعه میدانی به‌دست آمده است. نمونه آماری این بررسی میدانی ۸۰ تن از گردشگران خارجی، زن و مرد، از کشورهای مختلف است که طی مصاحبه حضوری و اطلاعات پرسشنامه‌های (ر. ک به ضمیمه) تهیه شده برای این مطالعه تکمیل شده

این مقاله برگرفته از طرح تحقیقاتی است که با همین عنوان در معاونت امور اقتصادی و دارایی، (سال ۱۳۸۰) انجام شده است.

* کارشناس ارشد اقتصاد، سازمان امور اقتصادی و دارایی اصفهان.

مروری اجمالی بر ادبیات موضوع

تحقیقات و مطالعات انجام گرفته در زمینه صنعت گردشگری استان اصفهان، عمدتاً قابلیت‌ها و جاذبه‌های گردشگری را معرفی کرده‌اند و کمتر اشاراتی به مسائل اقتصادی ناشی از این صنعت داشته‌اند. برای مثال، گزارشی با عنوان «نگاهی به استان اصفهان در نوروز ۱۳۷۴» در ۴۸ صفحه توسط حوزه معاونت سیاسی - امنیتی، دفتر هماهنگی استانداری استان اصفهان تهیه و منتشر شده که نگاهی مقطعی به آمار و امکانات گردشگری در نوروز ۱۳۷۴ داشته است. گزارش پانزده سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان با عنوان «جهانگردی و میراث فرهنگی» و محتوای آماری (۱۳۷۶) موضوع را پی‌گیری کرده است، در سال ۱۳۷۲ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، دفتر برنامه‌ریزی، گزارش ۵۱ صفحه‌ای «مهمانخانه‌های ایران» را منتشر کرده که اشاراتی هم به این امکانات در استان اصفهان داشته است. سری گزارش‌های اقتصادی - اجتماعی استان اصفهان در سال‌های ۷۹-۱۳۷۴ از انتشارات سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اشارات آماری در زمینه این صنعت داشته است.

مقالات متعددی در زمینه گردشگری به سمینارها و همایش‌های مربوطه ارسال شده است که بیشتر آن‌ها به صورت مجلد وجود دارد. از جمله ویژه‌نامه «سمینار اصفهان و جاذبه‌های ایرانگردی و جهانگردی خرداد ۱۳۷۴» از انتشارات اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان اصفهان را می‌توان نام برد. در بعضی از این مقالات اشارتی به صنعت گردشگری با تکیه بر جاذبه‌ها و قابلیت‌های استان شده است.

علاوه بر تحقیقات مورد اشاره، سیاحان زیادی در سفرنامه‌های خود در خصوص صنعت گردشگری با تکیه بر جاذبه‌های استان اشاراتی داشته‌اند، همانند ابن بطوطه، ناصر خسرو، مارکوپولو، برادران شرلی، دلاواله، تاورنیه، شاردن، خانم ماری شیل، ابودلف، ابن حوقل، ژان اوتر، جیمز موریه، کنت دوسرسی، سایکس، میرزا سراج، کلودانه و دیگران که عمدتاً توسط آقای فیروز اشراقی در کتابی به نام «اصفهان از دید سیاحان خارجی» گردآوری و در ۱۳۷۸ در ۷۶۸ صفحه منتشر شده است.

تعاریف و مفاهیم

به منظور روشن شدن واژه‌ها و مفاهیم به کار رفته در این تحقیق، تعاریفی در ادامه ارائه می‌شود. **گردشگر** این واژه با واژه‌هایی همانند جهانگرد، توریست، سیاح و غیره مترادف بوده، که به اقتضای زمان و مکان تعاریف و مفاهیم مختلفی داشته‌اند. جامع‌ترین تعریفی که توسط سازمان جهانی گردشگری

ارائه شده به این شرح است: «گردشگر یا توریست شخصی است که به کشور یا شهری غیر از محیط زندگی عادی سفر کند و سفر او برای مدتی کمتر از ۲۴ ساعت و بیشتر از یک سال نباشد و قصدش تفریح، استراحت، ورزش، دیدار اقوام و دوستان، کسب و کار، مأموریت، شرکت در سمینار، کنفرانس یا اجلاس، معالجه، مطالعه و تحقیق یا فعالیت‌های مذهبی باشد»^۱

آمارهایی که توسط سازمان جهانی گردشگری از کشورهای مختلف جمع‌آوری و ارائه می‌شود، به‌عنوان یکی از منابع مستند آماری در سطح بین‌المللی مطرح است که از همین تعریف سرچشمه می‌گیرد. همان‌طور که از تعریف یاد شده استنباط می‌شود، واژه گردشگری ابعاد وسیعی دارد و گردشگر تنها به کسی نمی‌گویند که از محل زندگی خود به قصد گردش به دیگر نقطه‌ای سفر کند.

جاذبه‌های گردشگری اطلاق به همه عوامل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، تاریخی، علمی، صنعتی، ورزشی، طبیعی و مذهبی می‌شود که در تمایل و کشش گردشگران به‌نحوی تأثیر مثبت گذارد و آن‌ها را به طرف خودشان جذب کنند.

درآمد حاصل از گردشگری «درآمد به‌صورت عام اطلاق به مقداری وجه کالا یا خدمت است که شخص حقیقی یا حقوقی و یا اقتصاد در یک دوره زمانی معین دریافت کرده است»^۲ اما در این تحقیق درآمد گردشگری محدود به دریافت وجهی است که بابت استفاده از اقامتگاه‌ها، تغذیه، خرید بلیت، ایاب و ذهاب، اشیا و کالاهای گردشگران در یک زمان و مکان معین دریافت می‌شود.

صنعت گردشگری در جهان

تا سال ۲۰۰۰ گردشگری از روندی صعودی پیروی می‌کرد. در سال ۲۰۰۱ حادثه ۱۱ سپتامبر (۲۰ شهریور ۱۳۸۰) رخ می‌دهد و این صنعت را تا حدودی تحت تأثیر قرار می‌دهد. برخلاف نظریه‌های اولیه تنها ۰/۶ درصد نسبت به سال قبل رشد منفی داشته است. اما این نرخ در نقاط مختلف یکسان نیست و بیشترین رشد منفی در جنوب آسیای غربی و تا حدودی خاورمیانه گزارش شده است. صنعت گردشگری کشور و استان هم از تأثیرات این حادثه مصون نمانده است. براساس برآوردهای انجام شده حدود ۳۰ تا ۳۵ درصد از

۱. مرکز آمار ایران؛ سالنامه آماری کل کشور ۱۳۷۲، ص ۳۹۴.

۲. منوچهر فرهنگ، فرهنگ بزرگ علوم اقتصادی.

ورودی گردشگران خارجی به استان در ۶ ماهه دوم ۱۳۸۱ نسبت به زمان مشابه در سال قبل کاهش داشته است.^۱ خلاصه روند گردشگری به شرحی است که در ادامه می‌آید.

الف) بالاترین مقصد گردشگران در دنیا

براساس جدول شماره ۱ در سال ۲۰۰۱ از ۶۹۲/۷ میلیون نفر گردشگر جهانی حدود ۵۰ درصد آن‌ها وارد قاره اروپا، ۲۶ درصد وارد امریکا و ۱۸ درصد دیگر وارد کشورهای شرق آسیا شده‌اند. سهم افریقا ۳ درصد و جنوب آسیا و خاورمیانه تنها ۱ و ۲ درصد گزارش شده است. همان طور که در جدول اشاره شده است، در سال ۲۰۰۱ نسبت به زمان مشابه سال قبل تعداد بازدیدکنندگان خارجی از خاورمیانه ۳ درصد و جنوب آسیا ۴ درصد کاهش داشته‌اند. بنابراین، کماکان بیشترین مقصد گردشگران جهانی به طرف اروپا و کمترین آن‌ها به طرف جنوب آسیا گزارش شده است.

جدول ۱: تعداد گردشگران بین‌المللی (میلیون نفر)

منطقه	۱۹۹۸	۱۹۹۹	۲۰۰۰	۲۰۰۱	درصد رشد ۱۹۹۸-۹۹	درصد رشد ۱۹۹۹-۲۰۰۰	درصد رشد ۲۰۰۰-۲۰۰۱	درصد از کل جهان ۲۰۰۱
کل جهان	۶۳۶/۷	۶۵۶/۹	۶۹۶/۷	۶۹۲/۷	۳/۲	۶/۱	۰/۰۶	۱۰۰
افریقا	۲۵	۲۷/۳	۲۰/۲	۲۰/۸	۹	-۲۶	۳	۳
امریکا	۱۲۲	۱۲۶/۷	۱۹۰/۷	۱۸۰/۱	۳/۸	۵۰	۶	۲۶
شرق آسیا	۸۷/۲	۹۳/۷	۱۱۷/۸	۱۲۴/۷	۷/۵	۲۶	۷	۱۸
اروپا	۳۸۱/۹	۳۸۵/۹	۳۴۶/۶	۳۴۶/۴	۱	-۳	-۰/۰۶	۵۰
خاورمیانه	۱۵/۳	۱۸	۱۴/۲	۱۳/۸	۱۷	-۲۱	-۳	۲
جنوب آسیا	۵/۲	۵/۴	۷/۲	۶/۹	۳/۷	۳۳	-۴	۱

منابع: معاونت تحقیقات و مطالعات ایرانگردی و جهانگردی؛ سازمان جهانگردی گردشگری (WTO).

۱. مأخذ آمار مذکور، نتیجه‌گیری از آمار سازمان جهانگردی استان اصفهان است.

ب) درآمد حاصل از گردشگری در جهان

درآمد حاصل از گردشگری در جهان یکی از ابعاد مهم اقتصادی این صنعت به حساب می‌آید، چنانچه انگیزه اصلی توسعه این صنعت هم محسوب می‌شود. براساس آمار منتشره از طرف سازمان جهانی گردشگری (WTO)، در سال ۲۰۰۱ درآمد حاصل از گردشگری برابر با ۴۶۳ میلیارد دلار بوده که نسبت به زمان مشابه در سال ۲۰۰۰ حدوداً ۴/۶ درصد کاهش داشته است. در ترکیب منطقه‌ای، بیش از نیمی از این درآمد سهم کشورهای اروپایی و ۱/۳ از آن سهم امریکائیان می‌شود، ۱۷/۷ درصد سهم کشورهای شرق آسیا، ۱۷/۷ درصد دیگر از درآمد حاصل از گردشگری متعلق به کشورهای مستقر در قاره اقیانوسیه، ۲/۵ درصد کشورهای افریقای، ۲/۴ درصد سهم کشورهای خاورمیانه و آخرین و کمترین سهم برابر با یک درصد از آن کشورهای جنوب آسیا بوده است.^۱

ج) جایگاه گردشگری کشور و استان اصفهان

هر چند آمارهای منتشره سازمان جهانی گردشگری (WTO) نشأت گرفته از تعریف گردشگری مورد نظر آن سازمان بوده که خالی از اشکال هم نیست، در عین حال با توجه به محدودیت آمارهای مستند برای شناخت جایگاه گردشگری کشور آمارهای مربوطه به شرحی است که در ادامه بحث مورد استفاده قرار می‌گیرد.

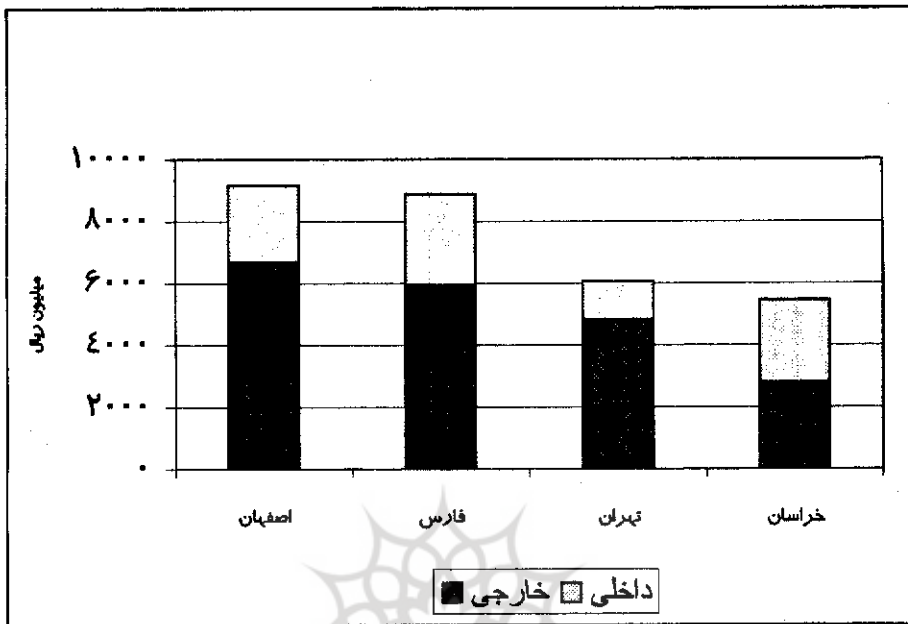
۱. جایگاه کشور

براساس آمارهای منتشره توسط سازمان جهانی گردشگری، در ۱۹۹۸ درآمد حاصل از بازدید ۱۰۰۸۰۰۰ گردشگر خارجی از کشور ایران ۴۷۷ میلیون دلار (البته با معیارها و تعریف سازمان مذکور) برآورد می‌شود؛ به عبارتی هر گردشگر در آن سال ۴۸۳ دلار در این کشور هزینه کرده است که از لحاظ ورودی تعداد گردشگران، در مقام ۶۷ و از لحاظ درآمد مربوطه در رده ۷۷ قرار می‌گیرد. این رقم در ۲۰۰۰ به ۸۵۰ میلیون دلار افزایش می‌یابد، اما این رتبه در میان ۱۵۰ کشور به ۷۵ کاهش می‌یابد. بنابراین، موقعیت و جایگاه صنعت گردشگری ایران در بین ۹۰ کشور مورد نظر چندان مطلوب نیست.^۲

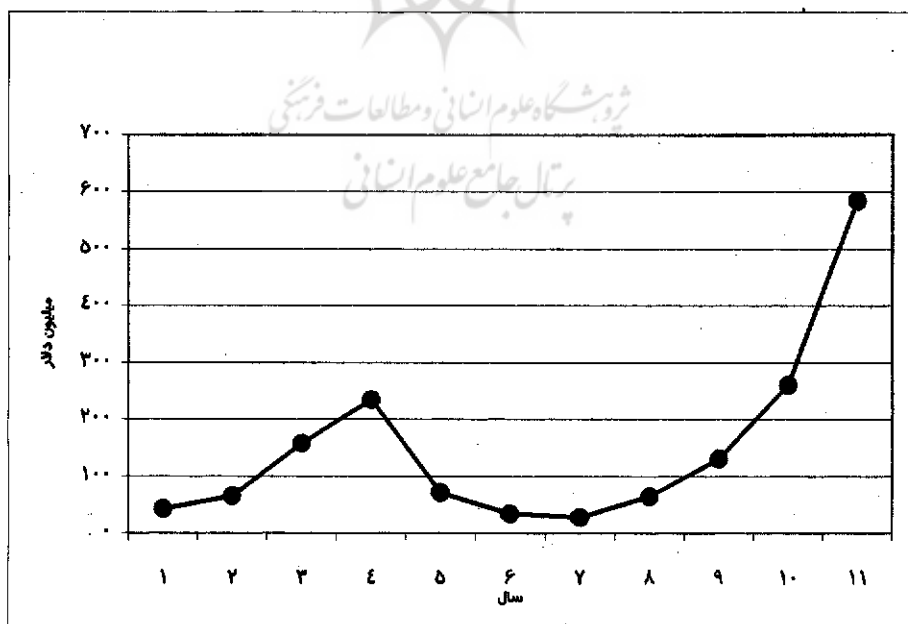
1. WWW.World Tourism Organization. latest data.

۲. نگاه کنید به جدول‌های ۶ و ۸ این طرح تحقیقاتی.

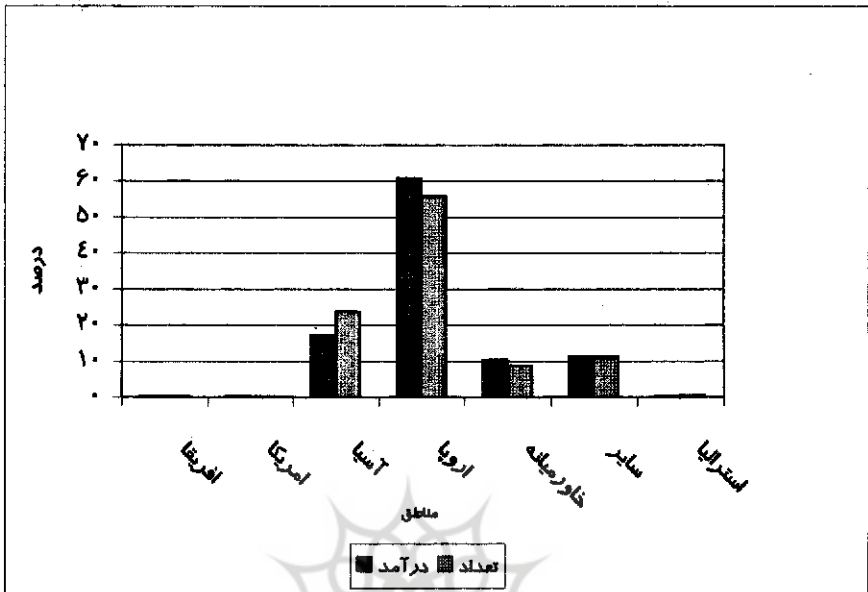
جایگاه استان از نظر درآمد حاصل از بلیت ابنیه تاریخی در ۱۳۷۹

درآمد حاصل از گردشگری کشور در سال‌های مختلف

برآورد درصد درآمد و تعداد گردشگران ورودی به کشور در سال ۱۹۹۹

۲. جایگاه استان

با توجه به این‌که برآورد تعداد ورودی گردشگران خارجی به استان‌های دیگر به سادگی مقدور نیست، لذا موقعیت استان اصفهان را از لحاظ امکانات گردشگری با دیگر استان‌های کشور مقایسه می‌کنیم. یکی از متغیرهای تنگاتنگ در عرصه صنعت گردشگری که می‌توان نام برد، تعداد اقامت‌گاه‌های مناسب گردشگری در یک منطقه است، به طوری که از تعداد ۴۹۴ مهمانخانه (هتل) حدود ۳۶ هتل در استان اصفهان مستقر هستند که از این نظر استان اصفهان بعد از استان‌های خراسان و تهران قرار گرفته است. قابل ذکر است که این تعداد اقامتگاه در ۱۳۷۹ پذیرای رقمی حدود پنجاه هزار گردشگر خارجی بوده که به طور متوسط حدود ۲/۱۵ شب از این امکانات استفاده کرده‌اند. براساس طبقه‌بندی انجام گرفته، استان اصفهان یکی از پنج استان گردشگری کشور محسوب می‌شود که در چارچوب قابلیت‌های گردشگری طبقه‌بندی شده کشوری اهمیت چشم‌گیری دارد (معیار تعداد بازدیدکننده و کمیت آثار هنری است).

۳. جاذبه‌های گردشگری استان

روند ثبت آثار تاریخی و فرهنگی روبه‌گسترش است، هر چند گاهی با کشف آثار جدیدتر با کتیبه و نقش و نگار زیبا این مجموعه تکمیل‌تر می‌شود. در حال حاضر بیش از ۴۰۰ اثر تاریخی در استان به ثبت رسیده که مهم‌ترین و شاخص‌ترین آن‌ها که هر روزه مورد بازدید تعداد زیادی از گردشگران داخلی و خارجی قرار

بررسی جذابیت‌های گردشگری و تأثیرات آن ... ۶۴

می‌گیرند و از بُعد اقتصادی درآمدزا هم هستند، عبارت‌اند از مساجد، مناره‌ها، کلیساها، پل‌های تاریخی، میدان امام، آتشگاه، سردر قیصریه و بازار بزرگ اصفهان، مدرسه‌های تاریخی، گردشگاه چهارباغ و مانند آن‌ها که عمده‌ترین آن‌ها متعلق به دوران صفویه است، اما بناهایی نظیر مسجد جامع اصفهان عمری بیش از هزار سال دارد.

علاوه بر جاذبه‌های فرهنگی و تاریخی، جاذبه‌های طبیعی گسترده و متنوع همانند کوه‌ها، غارها، مناطق ملی حفاظت شده، چشمه‌های آب معدنی و طبیعی، دریاچه‌ها و تالاب‌ها، رودخانه‌ها در سطح استان قرار دارند. شیوه‌های زندگی کوچ‌نشین و عشایری در نقاط استان می‌تواند در برنامه‌ها و سیاست‌گذاری‌ها به‌عنوان جذابیت‌های فرهنگی و طبیعی مدنظر قرار گیرد. همچنین مناطق کویری همانند جندق و خور با انواع کویرها، زمین‌های تحت تأثیر شدید نمک و تپه ماهورهای ماسه‌ای، آب انبارها، بادگیرهای زیبا و متنوع منطقه بر جاذبه‌های سیاحتی آن افزوده است.

امکانات و تأسیسات خدمات‌دهی از جمله قابلیت‌های گردشگری هر منطقه محسوب می‌شود که نقش مهمی در جذب یا دفع گردشگران ایفا می‌کند. تعداد مهمانخانه‌ها (هتل‌ها) از نظر درجه و کیفیت متفاوت است، چنانچه از ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۰ به جمع مهمانخانه پنج ستاره در این استان اضافه شد و تنها همان یک مهمانخانه چند دهه قبل با ۲۲۴ تا ۳۵۴ تخت ثابت مانده است. تعداد مهمانخانه‌های چهار ستاره در ۱۳۸۰ به تعداد ۳ واحد و سه ستاره ۷ واحد رسیده که ۶ واحد در شهرستان اصفهان قرار گرفته است. به همین ترتیب، مهمانخانه‌های دو ستاره ۸ واحد است، مضافاً این‌که تعداد ۲۰ واحد از مهمانخانه‌های یک ستاره در سطح استان پراکنده‌اند که بیش از ۹۰ درصد در شهرستان اصفهان استقرار یافته‌اند.

علاوه بر تعداد مهمانخانه‌های مورد اشاره، تعداد ۳۴ مهمان‌پذیر در شهرستان اصفهان وجود دارد که از این تعداد ۵ واحد را مهمان‌پذیرهای ممتاز، ۱۲ واحد را درجه یک، ۱۱ واحد درجه ۲ و ۶ واحد را درجه ۳، به‌خود اختصاص داده‌اند که عمدتاً مورد استفاده گردشگران داخلی قرار می‌گیرد. اغلب این مهمان‌پذیرها کمتر از ۱۰ اتاق دارند و فاقد تأسیسات‌اند. نرخ‌های اعمال شده دائماً کنترل و اعلام می‌شود. علاوه بر این اقامتگاه‌ها، در ایام گردشگری که با ازدحام مسافر همراه است، از اماکن آموزشی همانند مدارس هم استفاده می‌شود.

همچنین این استان دارای بزرگراه‌ها، اتوبان‌ها، راه‌های درجه ۱ و ۲ و راه‌های روستایی است که از کیفیت و کمیت مناسبی هم برخوردارند. راه آهن اصفهان - تهران، اصفهان - بندرعباس و به‌عکس هم مورد بهره‌برداری قرار گرفته است. خطوط مستقیم به شهرهای مهم و بعضاً خارجی هم دایر است.

سازمان جهانگردی در ۱۳۷۵ در شهرستان‌های اردستان، خوانسار، آران، چادگان، گلپایگان و نائین

دارای واحدهای پذیرایی با ظرفیت ۶ تا ۲۰ اتاق ساخته است و در اصفهان سرای جهانگردی را با ۲۰ اتاق و ۴ ویلا تأسیس و تکمیل کرده است.

تأثیرات گردشگری بر درآمد و میزان اشتغال استان

همان‌طور که در مباحث قبلی اشاره شد، عمده‌ترین اهداف توسعه صنعت گردشگری آثار اقتصادی آن است؛ به عبارت دیگر بدون انگیزه‌های اقتصادی توسعه و رونق صنعت گردشگری با دوام نخواهد بود. این آثار در غالب‌های مختلفی متبلور می‌شوند که مهم‌ترین آن‌ها یکی آثار درآمدی است که حاصل هزینه‌های گردشگران بوده و دیگر میزان اشتغال‌زایی آن است که آن هم از نظر کمی و کیفی تابعی از میزان درآمد حاصل از گردشگری است که مبانی نظری تحقیق را به خود اختصاص داده‌اند.

درآمد حاصل از گردشگری

محاسبه درآمدهای گردشگری در یک منطقه از روش‌های گوناگون قابل احتساب است که بستگی به میزان داده‌های آماری دارد و یکی از این روش‌ها که مورد نظر این مطالعه است، برآورد درآمد حاصل از گردشگران خارجی از روش مجموع درآمدهای حاصل به منظور استفاده از امکانات و خدمات مربوطه است. در این روش، در یک سال میزان درآمد گردشگران در یک منطقه (شهرستان اصفهان) برآورد می‌شود (روش آماری). از طرف دیگر، مجموع هزینه‌های صرف شده توسط گردشگران در این صنعت همان درآمد عرضه‌کنندگان خدمات گردشگری محسوب می‌شود که در مقابل تقاضای استفاده از قابلیت‌هایی از قبیل اقامتگاه‌ها، رستوران‌ها، چشم‌اندازهای طبیعی، منابع و آب‌های معدنی، مراکز تفریحی و بالاخره مشاهده آداب و سنن اجتماعی و فرهنگی و محلی و بومی و جز آن است.

در اقتصاد گردشگری، درآمد حاصل از گردشگری می‌تواند با استفاده از رابطه زیر محاسبه شود.^۱ چنانچه کل درآمدهای حاصل از گردشگری را با X نشان دهیم در آن صورت هزینه‌های مربوطه از طریق این فرمول قابل احتساب است.

$$X = X_1 + X_2 + X_3 + X_4 + \dots + X_n$$

در این جا با توجه به تعریف ارائه شده و متغیرهایی که در مجموع درآمدها دخیل‌اند به پنج بخش،

۱. قره‌نژاد، حسن "مطالعه تأثیرگذاری تقاضا بر اقتصاد توریسم"، مجموعه مقالات منتشره در ویژه‌نامه سمینار اصفهان و

جاذبه‌های ایرانگردی و جهانگردی، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان اصفهان، ۱۳۷۴.

به شرح زیر تقسیم می‌شوند.

$X_1 =$ درآمدهای حاصل از گردشگران خارجی بابت استفاده از اقامتگاه‌ها و استراحت‌گاه‌ها و خدمات مربوطه، همانند هتل‌ها و مهمانخانه‌ها و غیره.

$X_2 =$ درآمدهای حاصل از بابت خرید اشیاء، کالاهای مورد تقاضای گردشگران همانند محصولات صنایع دستی از قبیل قالی دستباف، مینیاتور و غیره.

$X_3 =$ درآمدهای حاصل از بابت خرید بلیت به منظور بازدید از امکانات تفریحی، فرهنگی، تاریخی و غیره.

$X_4 =$ درآمدهای حاصل از بابت تغذیه در طول سیاحت همانند شام، ناهار و غیره.

$X_5 =$ درآمدهای حاصل از ارائه خدمات ایاب و ذهاب در مدت اقامت در شهرستان اصفهان.

قابل ذکر است که درآمدهای برآوردی در یک مقطع یک‌ساله و در پنج بخش مورد اشاره خالی از عیب نیست، اما واقعیت این است که با توجه به محدودیت آمار و ارقام و جلوگیری از حساب‌های مضاعف و درآمدهای مشکوک چاره‌ای نیست که درآمدهای گردشگری در این چارچوب محدود شود. عموماً یک گردشگر خارجی هنگامی که از کشوری وارد ایران می‌شود تصمیم به بازدید از نقاط مختلف کشور می‌گیرد. بعضی گردشگران از نقاط B_1, B_2, \dots, B_n بازدید می‌کنند. در این مواقع هزینه‌های این گردشگران در نقاط مختلف کشور پخش می‌شود که کل هزینه‌ها در کشور از طریق فرمول زیر قابل احتساب است.

$$B = B_1 + B_2 + B_3 + B_4 + \dots + B_n$$

چنانچه شهرستان اصفهان (محل مورد مطالعه) با B_1 مشخص شود، B_1 برابر با مجموع درآمدهای (X) به دست آمده است. در این صورت، چنانچه B_2 متعلق به تهران باشد، هزینه حمل و نقل سفر برون شهری از B_2 به B_1 و برعکس آن جزء درآمدهای منطقه B_1 نیست، زیرا عمده گردشگران بلیت‌های رفت و برگشت مورد نیاز خود را از طریق آژانس‌های مسافرتی یا شعبات آن‌ها در خارج از استان یا کشور تهیه می‌کنند و ربطی به منطقه B_1 یعنی شهرستان اصفهان ندارد، که در درآمدهای مربوطه در بخش درآمدهای ایاب و ذهاب شهرستان اصفهان بتوان گنجانید. بنابراین درآمدهای مربوطه را در پنج بخش به شرحی که در پی می‌آید، تقسیم و ارزیابی می‌کنیم.

الف) درآمدهای حاصل از محل اقامت

براساس اطلاعات و آمارهای موجود، بیش از ۹۰ درصد از گردشگران خارجی در ۱۳۷۹ در مهمانخانه‌ها (هتل‌ها) شهرستان اصفهان مستقر شده‌اند. در این مدت تنها ۳۷ درصد از بخش‌های اشغال شده در مهمانخانه‌های پنج ستاره، ۲۱ درصد در چهار ستاره، ۱۴ درصد سه ستاره، ۸ درصد دو ستاره و ۱۰ درصد

یک ستاره بوده است. براساس جدول، که متعلق به گردشگران خارجی است، درآمد حاصل از محل اقامتگاه‌های گردشگران خارجی ۱۵۱۲۵ میلیون ریال برآورد شده است.^۱

جدول ۲: درآمد حاصل از اقامت گردشگران خارجی در مهمانخانه‌های شهرستان اصفهان در ۱۳۷۹

عنوان	مهمانخانه‌ها	پنج ستاره	چهار ستاره	سه ستاره	دو ستاره	یک ستاره	جمع
ظرفیت تخت هر شب	۴۵۴	۶۸۷	۸۰۷	۵۳۱	۸۳۲	۳۳۱۱	
درصد تخت اشغال شده	۰/۵۷	۵۰	۴۶	۴۴	۵۰	—	
کل تخت شب اشغالی سالانه	۹۴۱۷۰	۱۲۵۱۹۵	۱۳۵۴۹۵	۸۵۲۷۹	۱۵۱۸۴۰	۵۹۱۹۷۹	
متوسط درآمد یک تخت (ریال)	۱۷۲۲۸۱	۱۴۸۴۳۷	۸۷۶۰۳	۶۲۱۶۲	۴۲۵۲۲	—	
درآمد کل میلیون ریال	۱۶۲۲۴	۱۸۵۸۴	۱۱۸۷۰	۵۳۰۱	۶۴۵۷	۵۸۴۳۶	
درصد اشغال تخت‌ها توسط خارجی‌ها	۳۷	۲۱	۱۴	۸	۱۰	—	
تعداد تخت شب خارجی‌ها در سال	۳۴۸۴۳	۲۶۲۹۱	۱۸۹۶۹	۶۸۲۲	۱۵۱۸۴	۱۰۲۱۰۹	
درآمد از کل خارجی‌ها (میلیون ریال)	۶۰۰۲	۳۹۰۲	۳۶۱۳	۹۶۳	۶۴۶	۱۵۱۲۵	

منبع: سازمان جهانگردی استان اصفهان

ب) درآمدهای حاصل از خرید سوغات

براساس جدول‌های ۳ و ۴، از ۴۷۳۸۵ گردشگر خارجی وارد شده به استان در ۱۳۷۹، تنها ۲۱۷۹۷ نفر از آن‌ها اقدام به خرید سوغات کرده‌اند. حدود ۴۶ درصد (ضریب مورد نظر براساس نظرخواهی نمونه‌ای به روش میدانی تهیه شده و مورد استفاده قرار گرفته است) از مجموع خرید سوغات در سال مورد نظر، حدوداً مبلغ ۸۸۰۱ میلیون ریال درآمد حاصل استان شده است که این رقم کل هزینه‌های مربوط به خرید سوغات گردشگران خارجی در این سال را تشکیل می‌دهد.

ج) درآمدهای حاصل از جاذبه‌های دیدنی

همان‌طور که از جدول ۵ مشخص است، در ۱۳۷۹ تعداد ۱۴۲۲۸۰ عدد بلیت به گردشگران خارجی برای

۱. جزئیات و نحوه برآورد‌های درآمد و اشغال در گزارش نهایی «بررسی جذابیت‌های گردشگری و تأثیرات آن بر درآمد و

اشغال استان اصفهان» که در آرشیو معاونت امور اقتصادی نگهداری می‌شود، شرح داده شده است.

بازدید از مکان‌های مورد نظر واقع در شهرستان اصفهان فروخته شده که از این بابت حدود ۲۶۲۴ میلیون ریال درآمد نصیب استان شده است.

اماکن مورد نظر به پنج مکان شاخص تقسیم شده، سپس تعداد بازدیدکنندگان خارجی مشخص (براساس آمار سازمان میراث فرهنگی اصفهان) و در متوسط نرخ بلیت هر واحد ضرب شده است. مجموع درآمدهای حاصل، میزان درآمد کل حاصل از بازدید گردشگران خارجی را تشکیل می‌دهد.

د) درآمدهای حاصل از تغذیه

گردشگران خارجی (جدول ۶) در سال ۱۳۷۹ تعداد ۱۰۲۱۰۹ تخت شب را مورد استفاده قرار داده‌اند، طبیعتاً به همین تعداد هم شام و ناهار و صبحانه میل کرده‌اند (عموماً صبحانه در هزینه اقامتگاه ملحوظ می‌شود) و درآمدی برابر با ۴۷۰۵ میلیون ریال برای استان ایجاد کرده‌اند.

ه) درآمدهای حاصل از ایاب و ذهاب

براساس جدول ۷، تعداد روز اقامت گردشگران به ۱۰۱۸۷۷ روز در سال ۱۳۷۹ می‌رسد. چنانچه هزینه ایاب و ذهاب هر گردشگر خارجی ۶۰۰۰۰ ریال در روز در نظر بگیریم، مبلغ حاصل از ایاب و ذهاب مورد نظر بیش از ۷۶۱۱۲ میلیون ریال برآورد می‌شود. قابل ذکر است که هزینه ایاب و ذهاب روزانه هر گردشگر براساس نظر خواهی از آژانس‌های مسافرتی به دست آمده است.

و) مجموع درآمدهای حاصل از گردشگری

درآمد حاصل از قابلیت‌های گردشگری در پنج بخش به ترتیب اقامت، غذا، سوغات، خرید بلیت و ایاب و ذهاب خلاصه شده است (جدول ۸). مجموع این درآمدها در ۱۳۷۹ برای شهرستان اصفهان برابر با ۳۷۳۶۶ میلیون ریال برآورد شده است که ۴۰ درصد از درآمدها حاصل هزینه در اقامتگاه، ۲۴ درصد سوغات، ۱۳ درصد حاصل از فروش بلیت، و ۷ درصد درآمد حاصل از فروش غذا به گردشگران خارجی، و ۱۶ درصد بقیه درآمد حاصل از ایاب و ذهاب بوده است. بنابراین، با توجه به داده‌های جدول مورد نظر، محاسبات مربوطه به شکل زیر خواهد بود:

$$X = X_1 + X_2 + X_3 + X_4 + X_5$$

$$X = 15124 + 8801 + 2624 + 4705 + 6112 = 37366$$

جدول ۳: برآورد درآمد حاصل از سوغات گردشگران خارجی شهرستان اصفهان در ۱۳۷۹

درآمد کل	سایر			پارچه			مینیاتور					خرید قالی وقالیچه				کل		
	جمع ریال	هزینه خرید	تعداد خریدار	درصد	کل خرید	هزینه خرید	تعداد خریدار	درصد	تعداد خریدار	هزینه خرید	تعداد خریدار	درصد	کل خرید	قیمت متر مربع	متر مربع		تعداد خریدار	درصد
۸۸۰۱	۲۰۹۲	۴۰۰۰۰۰	۵۲۳۱	۲۴	۷۸۵	۴۰۰۰۰۰۰	۱۹۶۲	۹	۴۳۶	۴۰۰۰۰۰۰	۱۰۹۰	۵	۵۴۸	۵۰۰۰۰۰	۴	۲۷۴۴	۸	۲۱۷۹۷

منبع: آمار میدانی
توضیح: تعمیم نتایج آمار میدانی

جدول ۴: برآورد درصد و تعداد متقاضیان خارجی خریدکننده (جامعه نمونه و کل) در استان اصفهان

تعداد کل گردشگران متقاضی خرید (نفر) *	کل گردشگران در سال ۷۹	درصد از کل جامعه آماری	تعداد گردشگران خرید کننده	جامعه آماری
۲۱۷۹۷	۴۷۷۸۵	%۴۶	۳۷	۸۰

منبع: استخراج از آمار میدانی
* تعمیم، نتایج آمار میدانی

بررسی جذابیت‌های گردشگری و تأثیرات آن ... ۷۰

جدول ۵: درآمد حاصل از بازدید گردشگران از ابنیه تاریخی فرهنگستان اصفهان در

(به ریال)

۱۳۷۹

جمع	بازدیدکنندگان خارجی			بازدیدکنندگان داخلی			مکان‌های مورد
	درآمد حاصل	متوسط نرخ بلیت	تعداد	درآمد حاصل	متوسط نرخ بلیت	تعداد	بازدید
۱۱۶۷۸۰۰۰۰۰	۸۵۵۰۰۰۰۰	۲۲۵۰۰	۳۸۰۰۰	۳۱۲۸۰۰۰۰۰	۱۷۰۰	۱۸۴۰۰۰	مسجد امام
۷۶۷۳۹۷۵۰۰	۶۱۲۶۹۷۵۰۰	۲۲۵۰۰	۲۷۲۳۲	۱۵۴۷۰۰۰۰۰	۱۷۰۰	۹۱۰۰۰	مسجد شیخ لطف‌الله
۴۷۱۵۰۰۰۰۰	۴۲۷۵۰۰۰۰۰	۲۲۵۰۰	۱۹۰۰۰	۴۴۰۰۰۰۰۰۰	۲۰۰۰	۲۲۰۰۰	مسجد جامع
۱۳۳۲۹۲۵۰۰۰	۵۱۳۶۲۵۰۰۰	۱۷۵۰۰	۲۹۳۵۰	۸۱۹۳۰۰۰۰۰	۲۰۰۰	۴۰۹۶۵۰	کاخ چهل‌ستون
۱۳۴۷۸۸۰۹۰۰	۲۱۵۲۳۵۵۰۰	۷۵۰۰	۲۸۶۹۸	۱۱۳۲۶۴۵۴۰۰	۱۷۰۰	۶۶۶۲۶۲	سایر
۵۰۸۷۵۰۳۴۰۰	۲۶۲۴۰۵۸۰۰۰	—	۱۴۲۲۸۰	۲۴۶۳۴۴۸۴۰۰	—	۱۳۷۲۹۱۲	جمع

منبع: سازمان میراث فرهنگی استان اصفهان.

جدول ۶: برآورد درآمدهای حاصل از تغذیه برای گردشگران خارجی استان اصفهان در ۱۳۷۹

جمع کل درآمدها	متوسط درآمد از یک وعده شام		متوسط درآمد از یک وعده ناهار		تعداد گردشگران بر اساس تخت‌های اشغالی*	هتل
	جمع درآمدها میلیون ریال	نرخ ریال	جمع درآمدها میلیون ریال	نرخ ریال		
۵۴۶	۲۷۳	۱۸۰۰۰	۲۷۳	۱۸۰۰۰	۱۵۱۸۴	یک ستاره
۲۵۹	۱۲۳	۱۸۰۰۰	۱۳۶	۲۰۰۰۰	۶۸۲۲	دو ستاره
۷۹۶	۳۷۹	۲۰۰۰۰	۴۱۷	۲۲۰۰۰	۱۸۹۷۰	سه ستاره
۱۲۵۷	۶۰۵	۲۳۰۰۰	۶۵۷	۲۵۰۰۰	۲۶۲۹۰	چهار ستاره
۱۸۴۷	۸۷۱	۲۵۰۰۰۰	۹۷۶	۲۸۰۰۰	۳۴۸۴۳	پنج ستاره
۴۷۰۵	۲۲۴۶	—	۲۴۵۹	—	۱۰۲۱۰۹	جمع کل

* از جدول ۲ و آمار میدانی استخراج شده است.

جدول ۷: درآمد حاصل از ایاب و ذهاب گردشگران خارجی در شهرستان اصفهان، ۱۳۷۹

درآمد یک سال ایاب و ذهاب (ریال)	درآمد ایاب و ذهاب در یک روز گردشگری (ریال)	تعداد روز اقامت	متوسط روز اقامت گردشگران خارجی	تعداد گردشگران خارجی
۶۱۱۲۶۶۵۰۰۰	۶۰۰۰۰	۱۰۱۸۷۷	۲/۱۵	۴۷۳۸۵

منبع: احساب از جداول قبلی.

جدول ۸: برآورد کل درآمد حاصل از گردشگران خارجی در استان اصفهان، ۱۳۷۹ (به میلیون ریال)

عنوان	اقامت	غذا	سوغات	بازدید اماکن	ایاب و ذهاب	جمع کل
درآمدها	۱۵۱۲۴	۴۷۰۵	۸۸۰۱	۲۶۲۴	۶۱۱۲	۳۷۳۶۶
درصد	۴۰	۱۳	۲۴	۷	۱۶	۱۰۰

منبع: احتساب از جداول قبلی.

اشتغال حاصل از گردشگری

به منظور احتساب کمی تأثیرات صنعت گردشگری بر اشتغال در شهرستان اصفهان از روش برآورد درآمد و به کارگیری آن در سنجش میزان اشتغال در بخش‌های متفاوت استفاده شده است (روش‌های آماری)، به طوری که در چارچوب مسائل توریک کمی از درآمد حاصل از گردشگری طی یک سال، ناشی از فعل و انفعالات حاصل از نیروی کار به دست می‌آید. به این صورت که به منظور ارائه خدمات در اقامتگاه‌هایی نظیر مهمانخانه‌ها و رستوران‌ها و غیره نیروی کار مستقیم و غیرمستقیم به کار گرفته می‌شوند تا به گردشگران خدمات ارائه کنند. همچنین است کالاهایی که گردشگران خارجی به عنوان تحفه یا سوغات خریداری کرده‌اند که به این شرح طبقه‌بندی و خلاصه می‌شوند.

الف) برآورد اشتغال ناشی از خرید سوغات

بر اساس جدول ۳، درآمد حاصل از فروش فرش‌های دستباف به گردشگران خارجی در ۱۳۷۹ مجموعاً ۵۴۸۸ میلیون ریال برآورد می‌شود (بر اساس عرف بازار، نرخ دستمزد قالی دستباف در استان) که مبلغ ۵۰ درصد سهم نیروی کار محسوب می‌شود که برابر با ۲۷۴۴ میلیون ریال ارزیابی شده است. اگر هر بافنده روزانه ۸ ساعت در روز کار کند، به طور متوسط مبلغ ۱۰۰۰۰۰ ریال درآمد روزانه دارد و مجموع روز - کاری ناشی از خرید فرش‌های دستباف گردشگران خارجی برابر با ۲۷۴۴۰۰۰ روز احتساب می‌شود. اما در زمینه مینیاتور تعداد روزکاری برابر با ۱۰۱۶۶ روز و پارچه‌های چاپی حدود ۱۵۷۲۰ روزکاری و سایر کالاهای صنایع دستی موردنظر برابر با ۵۹۷۷۱ روزکاری خواهد بود که مجموعاً به ۳۶۰۰۵۷ روزکاری بالغ می‌شود که در یک سال (۳۰۰ روز) تعداد ۱۲۰۰ فرصت شغلی ایجاد می‌کند (جدول ۹).

بررسی جذابیت‌های گردشگری و تأثیرات آن ... ۷۲

جدول ۹: برآورد میزان اشتغال، ایجاد شده حاصل از خرید سوغات گردشگران خارجی شهرستان اصفهان در ۱۳۷۹

نوع کالا	درآمد حاصل در ۱۳۷۹* (میلیون ریال)	درصد پرداختی بابت دستمزد از کل فروش	پرداختی بابت مزد و مزایا (میلیون ریال)	متوسط پرداختی بابت ۸ ساعت کار** (ریال)	تعداد روز کاری ایجاد شده (نفر)	اشتغال در سال
قالی و قالیچه	۵۴۸۸	۵۰	۲۷۴۴	۱۰۰۰۰	۲۷۴۴۰۰	۹۱۵
میناتور	۴۳۶	۷۰	۳۰۵	۳۰۰۰۰	۱۰۱۶۶	۳۴
پارچه‌های چایی	۷۸۵	۵۰	۳۹۳	۲۵۰۰۰	۱۵۷۲۰	۵۲
سایر	۹۰۹۲	۵۰	۱۰۴۶	۱۷۵۰۰	۵۹۷۷۱	۱۹۹
جمع کل	۸۸۰۱	—	۴۴۸۸	—	۳۶۰۰۵۷	۱۲۰۰

* براساس جدول ۳ برآورد شده است.

** آمار متوسط پرداختی بابت دستمزد کلاً از طریق میدانی به دست آمده است.

جدول ۱۰: درآمد حاصل و اشتغال ایجاد شده ناشی از بازدید گردشگران خارجی شهرستان اصفهان در ۱۳۷۹

عنوان	درآمد حاصل (میلیون ریال)	درصد از کل	تعداد روز کار ایجاد شده	تعداد اشتغال ایجاد شده براساس ۳۰۰ روز در سال	درصد از کل
سوغات	۸۸۰۱	۲۴	۳۶۰۰۵۷	۱۲۰۰	۷۴
اماکن مورد بازدید	۲۶۳۴	۷	۹۰۰	۳	-
اقامتگاه‌ها و تغذیه	۱۹۸۳۰	۵۳	۱۱۶۷۰۰	۳۸۹	۲۴
ایاب و ذهاب	۶۱۱۲	۱۶	۱۱۹۸۵	۴۹	۲
جمع	۳۷۳۶۷	۱۰۰	۴۸۹۶۴۲	۱۶۳۲	۱۰۰

منبع: جداول قبلی.

ب) اشتغال ناشی از اقامتگاه‌ها

به‌طور کلی ۱۰۵۰ نفر در کل اقامتگاه‌های تعریف شده (هتل‌ها) در شهرستان اصفهان در ۱۳۷۹ و در بخش‌های مختلف مشغول به کار بوده‌اند که خدمات مورد نیاز مسافران را به آن‌ها ارائه می‌کردند. با توجه به ۳۷ درصد گردشگران خارجی استفاده‌کننده از این خدمات می‌توان برآورد کرد که تعداد ۳۸۹ نفر در این اقامتگاه‌ها خدمات مورد نیاز گردشگران خارجی را (به‌طور سالانه) تأمین می‌کرده‌اند.

بنابراین، با ورود گردشگران خارجی و ارائه خدمات هتلداری می‌توان تعداد فرصت‌های شغلی را در

زمینه‌های صنعت هتلداری افزایش داد و محدوده آن بستگی به روند جریان ورودی گردشگران به‌طور عام و به‌طور اخص گردشگران خارجی دارد.

د) اشتغال ناشی از ایاب و ذهاب گردشگران خارجی

در سال ۱۳۷۹ تعداد ۴۷۳۸۵ گردشگر به‌طور متوسط ۲/۱۵ روز در شهرستان اصفهان اقامت داشته‌اند که تعداد روز اقامت آن‌ها به ۱۸۷۸ روز می‌رسد. چنانچه به‌طور متوسط هر ۱۷ نفر گردشگر خارجی روزانه نیاز به یک وسیله نقلیه به منظور ایاب و ذهاب خود داشته باشد و هر وسیله نقلیه یک راننده و یک کمک راننده نیاز داشته باشد (۱۷ نفر براساس آمار و اطلاعات میدانی)، در آن صورت گردشگران خارجی توانسته‌اند ۱۱۹۸۶ روز کاری، در سال مربوطه، از این طریق در شهرستان اصفهان ایجاد کنند.

ه) اشتغال ناشی از اماکن مورد بازدید گردشگران خارجی

براساس جدول ۵ در سال مورد مطالعه به تعداد ۱۴۲۲۸۰ عدد بلیت به گردشگران خارجی به‌منظور بازدید از مکان‌های شاخص فروخته می‌شود. چنانچه هر مکان، نیاز به یک بلیت فروش، یک کنترل‌کننده بلیت، دو نفر نگهبان و یک نفر مستخدم داشته باشد، در آن صورت فرصت‌های اشتغال مستقیم ایجاد شده این مکان‌ها حدود ۳۰ نفر برآورد می‌شود. چنانچه ۱۰ درصد از بلیت‌های مورد نظر به گردشگران خارجی فروخته شود، در آن صورت حدود ۹۰۰ روز کاری در این مکان‌ها به‌واسطه ورود گردشگران خارجی ایجاد شده است. در نظر اول این تعداد چندان چشم‌گیر نیست، اما در استان اصفهان حدود ۴۰۰ اثر از این نوع قابلیت‌های ثبت شده تاریخی وجود دارد که بیش از ۹۰ درصد حالت بالقوه دارند، و چنانچه به‌الفعل تبدیل شوند، در نهایت رقم چشم‌گیری را از لحاظ اشتغال به‌خود اختصاص خواهند داد.

جدول ۱۱. تعداد گردشگران ورودی به ایران به تفکیک کشور، تعداد و درآمد در ۱۹۹۹.

ردیف	نام کشور	درآمد (دلار)	ورود (نفر)
	جمع	۵۹۳۵۵۵۴۳۰	۱۳۲۰۹۰۵
۱	افریقا	۱۰۸۹۹۲۰	۳۴۰۶
۲	امریکا	۱۰۹۵۰۰۰	۱۸۲۵
۳	شرق آسیا	۱۰۱۲۷۱۵۴۰	۳۱۲۳۰۲
۴	استرالیا	۱۰۳۱۹۴۰	۴۷۵۷
۵	اروپا	۳۵۹۴۳۱۷۸۰	۷۳۵۲۰۲
۶	خاورمیانه	۶۱۲۸۵۶۸۰	۱۱۳۴۹۲
۷	سایر	۶۸۳۴۹۵۷۰	۱۴۹۹۲۱

مأخذ: WTO از طریق معاونت تحقیقات و مطالعات ایرانگردی و جهانگردی.

ادامه جدول ۱۲

ردیف	نام استان	سال ۱۳۷۷		سال ۱۳۷۸		سال ۱۳۷۹		جمع کل (ریال)	
		داخلی	خارجی	داخلی	خارجی	داخلی	خارجی	۷۸	۷۷
۱۷	کردستان	۱۱۶۱۰	-	-	-	-	-	-	۱۱۶۱۰
۱۸	کرمان	۴۰۵۸۴۷	۱۶۷۰۴	۳۵۸۰۵۲	۱۶۹۵۴	۳۰۵۸۶۹	۲۵۸۷۳	۴۲۲۵۵۱	۳۳۱۷۴۲
۱۹	کرمانشاه	۶۶۴۴۲	۱۷۴۹	۲۲۰۶۰۷	۶۳۰	۱۹۰۶۳۴	۶۶۳۳	۶۸۱۹۱	۱۹۷۶۲۷
۲۰	کهگیلویه و بویراحمد	-	-	-	-	-	-	-	-
۲۱	گلستان	۵۲۳۶۷	۱۳۸	۹۴۵۷۶	۳۸۰	۸۱۵۰۹	۲۷۱	۵۲۶۰۵	۸۱۷۸۰
۲۲	گیلان	۳۳۰۱۲	۱۴	۳۰۴۴۶	۹۷	۹۹۴۱	۴۱	۳۳۰۲۶	۹۹۸۲
۲۳	لرستان	۵۹۴۴۴	۶۵۲	۴۲۴۰۹	۲۱۳	۴۵۹۹۰	۳۲۳	۶۰۰۸۶	۴۶۳۱۳
۲۴	مازندران	۴۳۶۶	-	۳۳۵۱۶	۸۲	۷۷۱	-	۴۳۶۶	۷۷۱
۲۵	مرکزی	۵۴۸۹۳	۲۳	۱۹۶۱۹	۱۱۴	۱۷۹۱۱	۱۵۶	۵۴۹۱۶	۱۸۰۶۷
۲۶	هرمزگان	-	-	-	-	-	-	-	-
۲۷	همدان	۵۹۰۶۸۵	۲۶۸۸	۴۰۳۳۶	۲۹۹۵	۳۷۳۳۸	۴۰۴۶	۵۸۳۳۸۳	۳۷۷۱۸۶
۲۸	یزد	۸۱۶۸	۴۶۱۷	۴۴۳۸	۲۷۷۸	۳۶۰۵۳	۳۶۱۸	۱۲۷۸۵	۳۹۳۷۱
	جمع کل							۹۶۶۱۱۴۸	۱۱۳۰۳۵۴۲

مآخذ: سازمان میراث فرهنگی کشور.

جدول ۱۳. جایگاه استان اصفهان از نظر میزان درآمد حاصل از فروش بلیت ابنیه تاریخی، فرهنگی در مقایسه با دیگر استانها در سالهای ۷۹، ۷۸، ۷۷ (واحد: تفر)

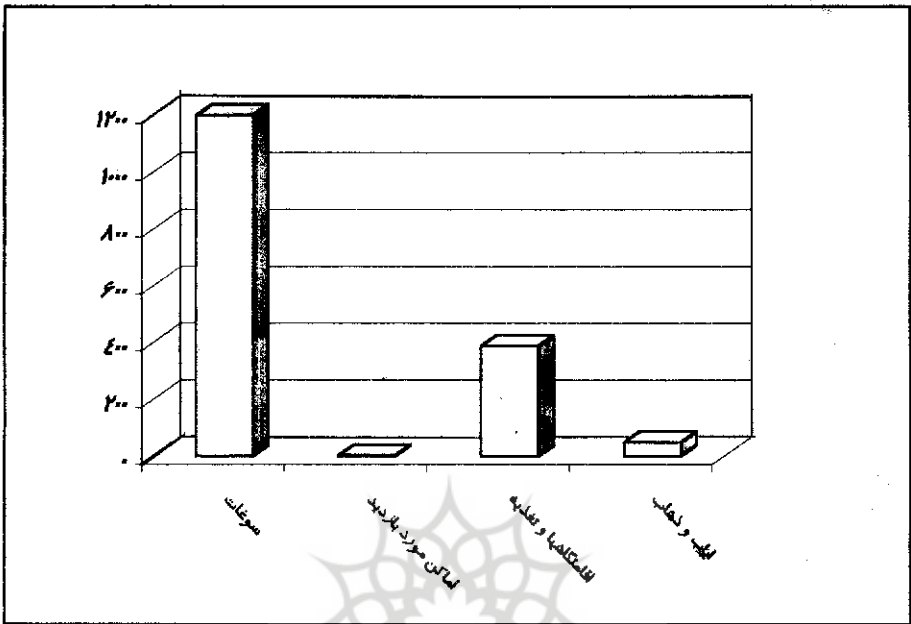
ردیف	نام استان	۱۳۷۷		۱۳۷۸		۱۳۷۹		جمع کل (هزار ریال)
		داخلی	خارجی	داخلی	خارجی	داخلی	خارجی	
۱	آذربایجان شرقی	۴۱۳۳۷	۱۷۴۱۰	۷۱۹۹۲	۲۷۵۶۱۰	۱۰۲۴۷۹	۱۱۹۷۰	۳۴۷۸۵۲
۲	آذربایجان غربی	۵۲۴۹۵	۷۵۵۶۵	۵۵۵۹۳	۲۱۱۸۵	۳۱۷۸۹	۳۷۸۵	۷۷۷۷۸
۳	اردبیل	۵۱۵۰۲	۳۵۲۰	۱۱۲۸۴۱	۸۶۹۵	۱۳۵۳۰۵	۲۴۰۰۰	۱۲۵۵۴۱
۴	اصفهان	۱۰۷۴۸۳۴	۱۰۵۸۳۵۵	۱۹۶۶۳۲۲	۲۲۷۴۳۳۳	۲۵۰۰۰۱۵	۲۱۱۳۳۰	۲۱۳۳۱۸۹
۵	ایلام	۷۵۴	۱۰	۲۰۰۰	-	-	-	۲۰۰۰
۶	بوشهر	-	-	۱۶۵۲۴	۱۶۰	۱۹۹۱۵	۴۴۸۰	۱۶۶۸۴
۷	تهران	۴۴۷۷۱۵	۸۰۵۳۷۸	۶۶۳۵۰	۲۰۹۶۸۵۸	۱۷۵۰۴۸۱	۳۵۴۵۳۰۵	۲۷۳۲۲۰۸
۸	چهارمحال و بختیاری	-	-	۲۴۸۰	-	-	-	۲۴۸۰
۹	خراسان	۹۱۳۳۳۲	۸۵۵۵۰	۱۶۶۳۷۵۹	۹۹۰۵۳	۲۶۶۹۰۲۱	۱۰۳۰۸۵	۹۹۸۷۸۷
۱۰	خوزستان	۲۷۸۷۶	۱۰۷۰۰	۴۷۸۸۸	۱۸۹۹۵	۵۸۰۴۴	۹۹۹۷۰	۳۳۵۷۶
۱۱	زنجان	۱۷۸۸۹	۴۸۳۵	۳۴۵۶۱	۱۱۶۵۰	۵۰۷۵۲	۷۱۹۰۵	۲۲۷۲۴
۱۲	سمنان	۱۱۹۲۶	۲۵	۱۷۰۱۶	۱۰۴۰	۳۳۵۵۵	۵۳۴۰	۱۱۹۵۱
۱۳	سیستان و بلوچستان	-	۲۰	۲۴۳	-	۳۶	-	۲۴۳
۱۴	فارس	۹۴۲۰۵۸	۷۳۴۰۲۰	۲۰۴۶۱۰۸	۱۴۵۸۳۵۸	۲۹۴۴۰۹۴	۲۹۸۱۷۵۳	۳۵۰۵۴۶۶
۱۵	قزوین	۷۷	-	۱۶	-	۲۳	*	۱۷

ادامه جدول ۱۳

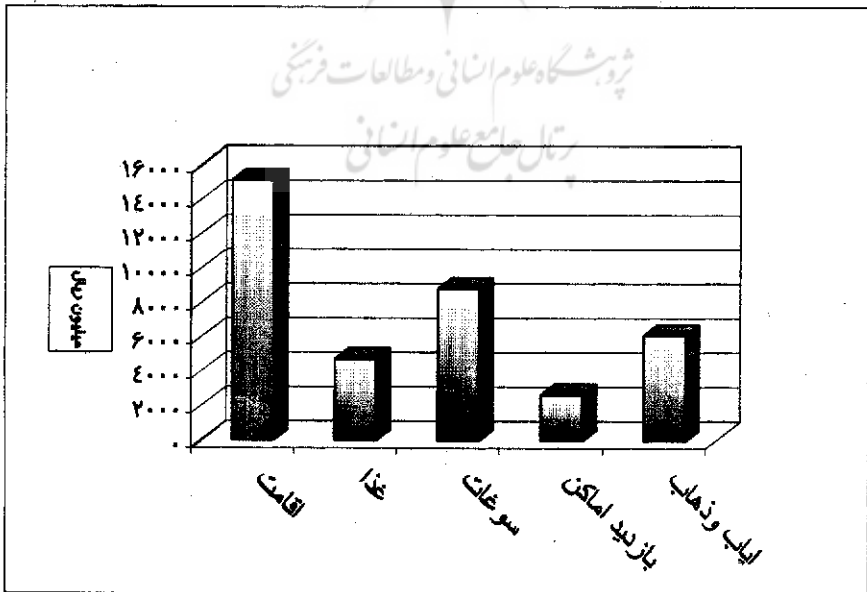
ردیف	نام استان	سال ۱۳۷۷		سال ۱۳۷۸		سال ۱۳۷۹		جمع کل (هزار ریال)	
		داخلی	خارجی	داخلی	خارجی	داخلی	خارجی	داخلی	خارجی
۱۶	قم	-	-	-	-	-	-	۷۷	-
۱۷	کردستان	۱۲	-	-	-	-	-	۱۲	-
۱۸	کرمان	۴۰۶	۱۷	۳۵۸	۱۷	۳۰۶	۲۶	۴۲۳	۳۳۵
۱۹	کرمانشاه	۶۶	۲	۲۲۱	۶	۱۹۱	۷	۶۸	۲۲۷
۲۰	کوکا، یو، پور احمد								
۲۱	گلستان	۵۳	*	۹۵	*	*	*	۵۳	۹۵
۲۲	گیلان	۳۳	*	۴۱	*	۱۰	*	۳۳	۴۱
۲۳	لرستان	۵۹	۱	۴۲	*	۴۶	*	۶۰	۴۳
۲۴	مازندران	۴	-	۳۴	*	۱	-	۴	۳۴
۲۵	مرکزی	۵۴	*	۲۰	*	۱۸	*	۵۴	۲۰
۲۶	هرمزگان	-	-	-	-	-	-	-	-
۲۷	همدان	۵۹۱	۳	۴۰۲	۳	۳۷۳	۴	۵۹۳	۴۰۵
۲۸	یزد	۸	۵	۴۵	۲	۳۶	۴	۱۳	۴۷
	جمع کل							۹۶۹۶	۱۲۸۷۳

* ارقام کوچک می باشد.

برآورد اشتغال ناشی از ورود گردشگران خارجی به اصفهان در ۱۳۷۹

برآورد کل درآمد حاصل از گردشگران خارجی در استان اصفهان در ۱۳۷۹

نتیجه‌گیری

همان‌طور که در جدول ۱۰ ملحوظ شده است، درآمد حاصل از گردشگران خارجی در سال ۱۳۷۹ برابر با مبلغ ۳۷۳۶۷ میلیون ریال برآورد می‌شود و در مجموع تعداد اشتغال مستقیم ناشی از ورود گردشگران خارجی در سال مورد نظر به ۱۶۳۲ نفر بالغ می‌شود. چنانچه فرصت‌های شغلی غیرمستقیم را کنار آن قرار دهیم، رقم چشم‌گیری خواهد شد. بنابراین، صنعت گردشگری می‌تواند از طرفی درآمد استان را افزایش دهد و هم این‌که فرصت‌های شغلی جدیدتری ایجاد کند که با توجه به ۱۳/۴ درصد نرخ بیکاری در استان فرصت بسیار مناسبی است تا این صنعت را توسعه دهیم.

تنگناها و سیاست‌گذاری‌های صنعت گردشگری در استان اصفهان

به‌طور کلی می‌توان تنگناها و سیاست‌گذاری‌های صنعت گردشگری استان را از دو جنبه پی‌گیری کرد، یکی درون مرزی و دیگری برون مرزی که با توجه به مصاحبه‌ها و جمع‌آوری آمارهای میدانی از بیش از هشتاد گردشگر خارجی، به شرح زیر جمع‌بندی و خلاصه می‌شود:

۱. مشکلات سازمانی

سازمان جهانگردی برای بیشتر گردشگران خارجی ناشناخته است؛ عدم تبلیغات و بروشور کافی، دوری سازمان از محل‌های مورد بازدید گردشگران خارجی، دخالت افراد و نهادهای گوناگون و تفسیرهای ناصحیح از قانون و غیره.

۲. مشکلات فرهنگی

فقدان تلقی مثبت نسبت به گردشگران خارجی در میان عده‌ای از مردم و مسئولان و نامشخص بودن اهمیت‌های چهارگانه اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سیاسی گردشگران در بینش عده‌ای از تصمیم‌گیران.

۳. مشکلات کارگزاری

این مشکلات در دو بخش خصوصی و دولتی مشاهده می‌شود، از جمله فقدان مدیریت‌های عالی، میانی و پایه‌ای با دانش و تخصص مورد نیاز.

۴. مشکلات امکاناتی

به‌طور متوسط ۳۴ هتل یک تا پنج ستاره در استان اصفهان وجود دارد که حدوداً ۹۰ درصد آن‌ها در

بررسی جذابیت‌های گردشگری و تأثیرات آن ... ۸۰

شهرستان اصفهان مستقر هستند. در این حالت تعادل جغرافیایی و مکانی در آن‌ها چندان رعایت نشده است. علاوه بر این مشکلات کمی و جغرافیایی، این اقامتگاه‌ها، اکثراً از استانداردهای مورد قبول برخوردار نبوده‌اند.

راهکارها و سیاست‌های گردشگری

برای توسعه و برطرف کردن مشکلات جاری این صنعت راهکارها و سیاست‌هایی به شرح زیر پیشنهاد می‌شود.

۱. راهکارهای اجرایی

از قبیل بازاریابی و بازاریابی، جذب گردشگران مسلمان، بازاریابی گزینشی برای گردشگران فرهنگی، پذیرش کمی متناسب با توان و امکانات، معرفی آثار فرهنگی با ابزار روز، سنجش و پژوهش برای بازاریابی، اطلاع‌رسانی، ایجاد روابط عمومی قوی و مؤثر، گردهمایی تخصصی، گسترش ارتباط با سازمان‌های جهانی، فعال‌تر کردن بخش‌های فرهنگی سفارتخانه‌ها، توسعه گردشگری اجتماعی و اکوتوریسم.

۲. راهکارهای آموزشی

عمده‌ترین نکاتی که باید به آن توجه شود، عبارت‌اند از آموزش مردم و نهادهای محلی، سازماندهی آموزش و تجهیز، آموزش نیروهای انسانی مشاغل دولتی، تربیت نیروی انسانی متخصص.

۳. راهکارهای ارزشمند سازی جاذبه‌ها

عمده‌ترین این راهکارها عبارت‌اند از تدابیر لازم برای افزایش مدت ماندگاری جاذبه‌های میراث فرهنگی، توسعه امکانات زیربنایی و جاذبه‌های جنبی، ایجاد مراکز عرضه تولیدات سنتی، برپایی نمایشگاه‌ها، تورهای مردم شناسی و جشن‌های سنتی، بازسازی اماکن قدیمی با تغییر کاربری.

۴. راهکارهای سازماندهی و تشکیلات

عمده‌ترین این راهکارها عبارت‌اند از ایجاد یک سازمان منسجم و کارا، استفاده از نیروی آگاه در تشکیلات

بخشی، ایجاد بنیاد توسعه جهانگردی و ایرانگردی، ایجاد شورای تبلیغات گردشگری، ایجاد واحدهای تسهیلات و خدمات.

۵. راهکارهای قانونی

همکاری شبکه‌های بانکی در خصوص تسهیلات اعتباری می‌تواند کمک ارزنده‌ای در توسعه صنعت گردشگری استان باشد که عمده‌ترین راهکارهای مناسب عبارت‌اند از سرمایه‌گذاری غیرمستقیم در امر توسعه بخش با نرخ سود واحدهای صنعتی، موظف شدن شهرداری‌ها و سایر ارگان‌ها برای در اختیار گذاشتن زمین مورد نیاز تأسیسات گردشگری، صدور مجوز برای تأسیس و ایجاد دفاتر گردشگری و دریافت هزینه‌های مربوطه (مالیات و عوارض) و غیره. براساس تعرفه‌های صنعتی، ایجاد سازمان مدیریت توسعه و سرمایه‌گذاری در تشکیلات بخش، ایجاد امکانات مناسب برای استفاده از کارت‌های اعتباری بین‌المللی گردشگران خارجی.

۶. راهکارهای مشارکت، آموزش و حضور مردم

آگاهی به‌عنوان شرط اولیه برای جذب مردم از طریق تدوین مراحل مشارکت مردمی، سازماندهی نهادهای مردمی، برای تأمین مشارکت‌ها، تقسیم کار مناسب بین بخش دولتی و خصوصی، جذب سرمایه‌های مردمی، حل مشکلات و تنگناها با توجه به راهکارهای ارائه شده بخشی منطقه‌ای و بخشی داخلی و خارجی که به‌صورت متمرکز تصمیم‌گیری می‌شوند. در این مرحله ممکن است نیاز به قوانین جدید هم داشته باشیم.

مآخذ

الف) فارسی

- مدیریت توریسم، ترجمه مهدی جمشیدیان، ۱۳۷۹.
- دیلمی، فریدون، گسترش جهانگردی در ایران به جای فروش نفت، جلد اول، ناشر: مؤلف، ۱۳۷۸.
- درستی، امیرعلی "بازده صنعت توریسم و پیامدهای اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی آن در کشور ایران (شهر اصفهان)"، ۱۳۷۳.
- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اصفهان، گزارش‌های اقتصادی، اجتماعی استان اصفهان در سال‌های ۱۳۷۳-۱۳۷۸.
- رامشت، محمدحسین، "طرح ایجاد زمینه‌های مطلوب برای توریسم فرهنگی در استان اصفهان"، نشریه فرهنگ، ۱۳۷۴.
- استاندارد اصفهان (تهیه‌کننده)، "نگاهی به استان اصفهان در نوروز ۱۳۷۴"، حوزه معاونت سیاسی امنیتی، دفتر امور اجتماعی، ۱۳۷۴.
- جابری انصاری، حاج میرزا حسن‌خان، تاریخ اصفهان، ۱۳۷۸.
- سازمان میراث فرهنگی، "گزارش بررسی مقایسه‌ای آمار بازدیدکنندگان و درآمد حاصل از اماکن فرهنگی - تاریخی وابسته به سازمان میراث فرهنگی"، اردیبهشت ۱۳۸۰.
- اشراقی، فیروز، اصفهان از دید سیاحان خارجی، ۱۳۷۶.
- آیین‌نامه اجرایی ماده ۷۰ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی. نصری، محمد جواد، هنر قالی‌بافی، ۱۳۷۴.
- برنامه‌ریزی توریسم در سطح ملی و منطقه‌ای، ترجمه بهرام رنجبریان - محمد زاهدی، ۱۳۷۹.
- الوانی، مهدی و زهره دهدشتی شاهرخ، اصول و مبانی جهانگردی، ۱۳۷۰.
- سازمان جهانگردی، برنامه‌ریزی ملی و منطقه‌ای جهانگردی، ترجمه محمود عبداللهی‌زاده، ۱۳۷۹.
- نتایج آمارهای میدانی، ۱۳۸۰.
- آمار سازمان بین‌المللی جهانگردی (WTO)، ۱۳۸۰-۱۳۷۹.
- آمار نامه‌های استان اصفهان تهیه شده در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان اصفهان.
- اطلاعات و آمار گردشگری در شهرداری شهرستان اصفهان، اطلاعات و آمارهای موردی، ۱۳۸۰.
- مرکز آمار ایران، سالنامه‌های آماری کل کشور.
- مجموعه مقالات نخستین همایش جهانگردی، جلد سوم، کیش، اسفند ۱۳۷۶ و ۱۳۷۷.

بررسی جذابیت‌های گردشگری و تأثیرات آن ... ۸۴

دهقانی آذر، محمدرضا، شرایط کنونی گردشگری در ایران، سلسله مقالات نخستین همایش جهانگردی، جلد سوم، ۱۳۷۷.

قره‌نژاد، حسین، بازار توریسم و گردشگری، سلسله مقالات نخستین همایش جهانگردی، جلد دوم، ۱۳۷۷.
عیسی پاکدامن، دهکده‌های توریستی، راهکارهای مناسب برای توسعه صنعت گردشگری در ایران، سلسله مقالات نخستین همایش جهانگردی، کیش ۱۳۷۶، جلد دوم ۱۳۷۷.

بیضائی، طیبه، مسائل و نارسائی‌های گردشگری در ایران، سلسله مقالات نخستین همایش جهانگردی، جلد دوم، ۱۳۷۷.

کارشناس، مجید، تنگناهای توسعه گردشگری در کشور، سلسله مقالات نخستین همایش جهانگردی، کیش، اسفند ۱۳۷۶، جلد سوم، ۱۳۷۷.

گردشگری و میراث فرهنگی، سیمای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی استان اصفهان.

ب) انگلیسی

Witt Stephen F. and Luiz Moutirho, *Tourism Marketing and Management*, Handbook second edition (Prentice Hall INC., 1994), p. 475.

World Tourism Organization, "National and Tourism Planning (London: Routledge, 1994) pp. 29-30.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی